

oderamen.
iep ditmaal
et de Synode
zelfs verwon-
aar weken te
omtrent de
ste gevoelens
treerden zich

, die gelukkig
n gevecht is
die in onze
tereigenschap-
iet. Rijzig en
n gelaat, iets
zijn stem, in
daarbij uitge-
figd met een
oor de Gere-
siernaad voor

ijne van zijn
adelijk sterk
Toen de Sy-
st verscheiden
eden een psy-
ld de Praeses
psychisch ster-
werd gegeven
ig, maar ook
Die toespraak
ven. Wanneer
Fernhout de
mogelijk mis-
de innerlijke
nst verzwakt,
loor den voor-
zijn stem den
ijn uitwerking
het hem had
zelf werd —
eze toespraak
de Zuiderkerk
stoffelijk over-
zij moest toch
k ter Synode

ramen zijn al
in, die tot as-
we reeds. De
r, hebben hun
Synodes reeds
die voor het
zijn, wel de
Synode. Als
heid ontslagen
hen pas. Maar
t gaarne voor
een half jaar
te ploeteren.
le metier.

stemming-
i zeer rustige-
n bijgewoond
lers over vaak
ms incidenten
den loon, nu
ezield te zijn.
ed zich te laten
fenken, dat uit
it: „Zet Heere
ed de denren
roorzichtigheid
niet te kort-
i uit wantrou-
Daarom is de
verdicht, niet
igenaam.
mining te zijn-
door verschil
Synode. Neen,
it in het „Han-
e commissies,
de woorden
n aangenomen
i Dr de Moor
tas de veron-
bericht tot ons
doen met één
e de Liberale
tookt. En be-
ijn tegen Prof.
nog wel terug-
e een protest-
chied, keerde
weer.
moge blijven

HEPP.

JS.

aandacht van
het voorzeker
e grondgebied
telling zouden

moeten blijken. Maar bij de beroepskeuze is het juist nu zulk een heel belangrijke tijd.

Dat heeft men van verschillende zijde begrepen. De Roomschen toonen op meer dan één wijze, wat ze kunnen, en wat ze willen.

Van harte wenschen wij hen geluk met de voltooiing van den eersten jaargang van hun beroepskeuze-blad: „Aanleg en beroep". Daar zit aan dien kant toch maar heel wat ondernemingsgeest! En dat niet alleen; wat beschikt men daar over uitnemende krachten!

Niet echter het jubileum — al is het dan nog maar een „jubileumpje" — van dit Roomsche blad is thans de oorzaak van ons schrijven. Er is iets anders.

De zaak van de organisatie toch van onze beroepskeuze-commissies en beroepskeuzebureaux vraagt al meer onze aandacht. Niet alleen in onderwijskringen, ook, en misschien wel het allermeest heeft men er in de kringen van de sociale verenigingen veel belangstelling voor.

En dat is zoo heel goed te begrijpen.

Immers de vraag, hoe de arbeidstoestanden zijn; de kwestie van de verhouding van den geproduceerden arbeid tot de inspanning, die werd gevraagd en gegeven; ook — bij een verstandige beroepskeuze-leiding althans — de vraag van de beste mogelijkheden in de maatschappij, en dus de zaak van de voorkoming van werkeloosheid, is voor een goed deel een kwestie van de keuze van een beroep.

Geen wonder dan ook, dat de vraag naar de goede leiding bij de beroepskeuze de aandacht had van zeer velen, die leiding hebben te geven aan ons sociale leven.

De sinds eenige jaren bestaande „Christelijke psychologische centrale", die, als ik me niet vergis, op ongeveer vijfjarigen leeftijd weer een levens-teeken heeft gegeven, — gelukkig, als het nu maar zoo verder gaat! — staat dan ook in onmiddellijk verband met onze sociale verenigingen.

En het is niet alleen deze vereniging, ook b.v. de commissie voor de beroepskeuze uit de Amsterdamsche Christelijke Jeugdentrale houdt voortdurend voeling met de sociale verenigingen ter plaatse, waarbij er dan ook meer dan één is, die haar subsidie verleent.

Allemaal heel mooie dingen.

Maar daarmee is toch nog niet dat bereikt, wat we moeten hebben.

Immers het is nu zóó, dat de onderscheiden „commissies", of hoe ge ze noemen wilt — de bureaux, de adviseurs, enzovoorts, — ieder op eigen wijze werken.

En geleidelijk neemt de beweging zulk een omvang aan, worden er hier en daar ook uit de publieke kas zulke sommen aan besteed, dat het de vraag is, of het geen tijd wordt, dat deze zaak wettelijk wordt geregeld.

En deze vraag is gedaan, en zij wordt onderzocht.

Nu spreekt het vanzelf, dat ons blad er niet in de eerste plaats is, om in zaken als deze advies te geven. Alleen, wanneer het gaat over dingen waaraan een principieele kant is, is er geen reden, dat we zouden zwijgen.

Daarom willen we dan ditmaal eenige dingen zeggen, zooals wij ze zien, om een volgend maal onze bevreemding te verklaren over een praecadvies, dat werd uitgebracht.

Bij de beroepskeuze gaat het in hoofdzaak om drie vragen.

De eerste vraag is, welke mogelijkheden de maatschappij op een gegeven moment biedt. De vraag van de kansen voor een bepaald beroep. Stel er zijn ieder jaar tweehonderd nieuwe gasfitters nodig, en er loopen er op 't oogenblik nog duizend rond zonder werk, terwijl er nog een andere duizend leerlingen in dat vak zijn, dan gevoelt ieder, dat het niet verstandig is zijn jongen voor gasfitter te doen bekwaamen. We mogen ook hier niet de houding aannemen van: „God zal wel zorgen", wanneer ons op d'e'en of andere wijze middelen geboden worden, moeten we ook zelve zorgen, dat de kansen voor het leven zoo goed mogelijk staan.

Wanneer dan is uitgemaakt, dat de kansen voor een ander beroep veel gunstiger zijn, terwijl dat beroep, wat aanleg-eischen en opleidingseischen benevens salariëering betreft, ongeveer gelijk staat met dat van gasfitter, dan spreekt het wel vanzelf, dat verstandige ouders hun jongen in de leer zullen doen voor dat andere vak.

Zoo is er dus in de eerste plaats de sociaal-oekonomische zijde van het vraagstuk. Deze kant eischt een constateeren van den toestand, eischt een inzicht in de mogelijkheden voor het leven. Om dit alles te constateeren is noodig een studie-commissie, die, b.v. door de regeering in overleg met de verschillende sociale organen en verenigingen benoemd, b.v. jaarlijks een staat kan opmaken van de kansen voor de onderscheiden beroepen. Men zou natuurlijk dat alles kunnen regelen op een wijze, waarbij ook lokale afwijkingen weer in het rapport werden opgenomen.

Dat is alzoo de eerste vereischte: een lichaam, dat de gegevens verschaft, die betrekking hebben op de sociaal-oekonomische zijde van het vraagstuk.

Dat hierbij een splitsing naar de onderscheiden richtingen zou noodig zijn, kan ik niet inzien. Een commissie, die de gegevens verzamelt, bestudeert en met haar advies doorgeeft aan de eigenlijke beroepskeuze-commissies, als bedoeld in het vervolg, zou m.i. hier uitnemend en zeker voldoende werk kunnen verrichten.

Nu komt de tweede schakel in den keten.

Dat zijn de commissies, die op de onderscheiden plaatsen de taak hebben, de ouders van voorlichting te dienen, een schakel te vormen tusschen patroon en werknemer, en al dat werk hebben te doen, dat op eenigerlei wijze nuttig kan zijn voor het doel: te zorgen, dat zooveel mogelijk de rechte man op de rechte plaats komt, in heel de maatschappij.

Dat hier commissies noodig zijn met een confessioneel karakter, zal m.i. moeilijk kunnen worden bestreden door wie zich op niet-neutraal of niet-positief-onverschillig standpunt stelt. Immers het contact met de ouders, het verstaan van de ouders, het hebben en het houden van het vertrouwen van de ouders, het houden van het verband met de sociale organisaties, en al dergelijke meer, zijn dingen van het grootste gewicht. Daarbij komt, dat op den duur alleen dergelijke commissies (die een beeld geven van de in de maatschappij bestaande richtingen en groepen, naar het schema van de sociale organisaties), zich bezig kunnen houden met de zorg voor de plaatsing van het jonge mensch in een milieu, waar althans eenigszins de geest van het gezin heerscht, — of (wil men het negatief, want daar zal men helms wel vaak mee levreden moeten zijn) — waar niet al te zeer een geest heerscht, die vijandig is aan dien van het gezin, waaruit het jonge mensch komt.

Zoo krijgen we dus bij de landelijke commissie, die haar sociaal-oekonomische adviezen geeft, onderscheiden plaatselijke commissies, die een bepaald confessioneel type vertoonen. Dat in kleinere plaatsen door deze commissies, speciaal voor meer technische dingen contact zou kunnen worden gezocht, spreekt wel vanzelf.

Dit te meer, waar de practijk dergelijke dingen regelt, en het niet noodig is in een schema allerlei bijzonderheden aan te geven.

Wordt dit schema gevolgd, dan ontbreekt er tenslotte nog ééne schakel, — de laatste in den keten.

Dat is de kwestie van de medisch-psychotechnische en de psychologisch-paedagogische keuring.

Meermalen toch zal zich het geval voordoen, dat een onderzoek naar den aanleg van het jonge mensch wordt vereischt, waarbij psychotechniek en/of paedagogiek hulpdiensten moeten verleenen.

Op het gemeentelijk beroepskeuze-bureau te Amsterdam werden in het laatste jaar 6000 jonge menschen gekeurd; en ongetwijfeld neemt het aantal der ouders, die uitdrukkelijk zulk een onderzoek begeeren, toe.

De vraag is natuurlijk nu, hoe men zich die technische keuring heeft te denken.

Men zou kunnen zeggen: laat er op eenige plaatsen in het land een bureau zijn, waar dit onderzoek geschiedt. Een volkomen neutraal bureau natuurlijk, — het betreft immers eenvoudig een onderzoek. Of een christen-dokter en een „neutrale" dat onderzoek leidt, maakt tenslotte niet veel verschil. Ergo: men neme nu in zijn schema op een vijftal bureaux b.v., die de medisch-technische en paedagogische adviezen geven. Theoretisch zou één bureau voor ons land voldoende zijn, wanneer niet de reiskosten en dergelijke de zaak van het onderzoek dan al te zeer zouden bemoeilijken. Daarom komen we tot een vijftal.

Tegen deze laatste oplossing nu heb ik groot bezwaar.

Zóó groot, dat ik voor mij liever van de zaak van de regeling der beroepskeuze-bureaux weinig of niets zag komen, dan dat ik zou moeten zien, dat onze christelijk-sociale actie haar toevlucht zou nemen tot een dergelijke wijze van inrichten van haar beroepskeuze-organisatie.

In een volgend artikel hoop ik een en ander nader duidelijk te maken.

Dan hoop ik in staat te zijn, tevens aan te toonen, waarom een praecadvies van het hoofdbestuur van „Patrimonium" niet geringe vrees bij mij heeft gewekt.

Wij moeten, waar mogelijk, ook onzen eigen „technischen dienst" hebben.

J. W.

WIJSBEGEERTE.

(Zielkunde).

Gewaarwordingen.

Uit hetgeen we in onze artikelen over Fechner en Wundt zeiden, is duidelijk geworden, dat we ook zelfs bij de experimenteele zielkunde allermint te doen hebben met een neutrale wetenschap. Ook hier is wel degelijk een wijsgeerig uitgangspunt, dat het doel en het doen van de grootmeesters dezer wetenschap beheerschte.

Dat neemt evenwel niet weg, dat er desondanks veel in hun werk is, dat we kunnen waardeeren

en gebruiken. En er is natuurlijk geen enkel bezwaar tegen, hun terminologie, zoolang daarachter geen principe is verborgen, over te nemen.

We willen dan ook pogen, in een aaneengesloten reeks opstelletjes, eenige mededeelingen van het terrein der experimenteele zielkunde te doen.

We beginnen daartoe te spreken over de gewaarwordingen.

Wanneer ik een wit blad papier zie, dan onderscheid ik de gewaarwording van het „wit" van alle andere gewaarwordingen. De gewaarwording van elke andere kleur dan wit, is voor mij een werkelijk andere gewaarwording, en elke andere prikkel uit de buitenwereld is anders dan de door het wit ontvangen gewaarwording. We spreken dan hier bij die gewaarwording, (als gewaarwording van de witte kleur) over de kwaliteit van de gewaarwording.

Nu is het mogelijk, dat het blad papier in het schemerdonker ligt. Dan zie ik nog wel het wit, maar het is bij lange na niet zoo intens-wit, als wanneer ik het blad vlak onder de lamp leg. Zoo is er dus bij dezelfde gewaarwordingskwaliteit mogelijk een verschillende intensiteit. Dat er dus in de tweede plaats gesproken wordt over de intensiteit van de gewaarwording zal duidelijk zijn.

En tenslotte is het ook nog mogelijk, dat het zien van de witte kleur mij aangenaam is of onaangenaam. Nu is wit een vrij neutrale kleur. Maar ieder begrijpt, dat er gewaarwordingen kunnen zijn, die hevig onaangenaam, en andere, die zeer aangenaam zijn. Bij de gewaarwording komt dus ook nog iets anders, iets, dat zaak is van ons gevoel in het algemeen, waarom men dan meestal spreekt, met een germanisme, van de(n) gevoelstoon van de gewaarwording.

Vroeger deelde men de gewaarwordingen naar hun kwaliteiten in vijf soorten, naar de vijf zintuigen. Men had dan gezicht-, geoor-, reuk-, smaak- en tast-gewaarwordingen. Tegen deze verdeling is niet veel in te brengen, — alleen maar: in den laatsten tijd heeft men opgemerkt, dat niet alle gewaarwordingen onder deze indeeling vallen. Immers de zin voor koude en warmte, die onze huid bezit, de zin voor een bepaalden druk, dien we kunnen herkennen, vallen buiten de bovengenoemde, evenals de zin voor de smart. Daarom heeft men in de latere jaren veelal gesproken van den „huidzin", en daarbij dan gedacht aan de onderscheiden gewaarwordingen, die we noemden, en dus onderverdeeld in: smart-gewaarwordingen, koude- en warmte-gewaarwordingen, en druk-gewaarwordingen.

Nu denke men niet, dat dat ongeveer hetzelfde is.

Het zou ons te ver voeren in dit blad, wanneer we zouden pogen uiteen te zetten, hoe men dat onderzoek heeft gedaan — daarvoor zouden we trouwens eigenlijk ook over illustraties moeten beschikken, — maar men heeft onderzocht, dat er groote verscheidenheid is in het aantal punten op de huid, dat een bepaalden indruk vermag weer te geven.

Wanneer men één vierkanten centimeter van de hand onderzoekt, vindt men dat er in dien vierkanten centimeter honderd-en-vijftig zelfstandige punten zijn, die een pijn-gewaarwording overbrengen kunnen. Er is dus schier geen plekje te vinden, dat niet een indruk, die ons pijn wil doen, ook als zoodanig aan ons verklapt.

Maar in dienzelfden vierkanten centimeter zijn slechts dertien puntjes te vinden, die een indruk van koude ons kunnen geven. Het is dus zeer wel mogelijk met een fijne punt, die zeer koud is, de huid van de hand aan te raken, zonder dat we nog koude gewaarworden; en dezelfde punt zal op het eene plekje van de huid ons koud „aanvoelen", en op het andere plekje niet. Maar dan moet het koude puntje wel heel klein zijn.

Nog sterker geldt dat, wanneer het gaat over de gewaarwordingen van warmte.

Er zijn gemiddeld op den vierkanten centimeter in onze huid maar anderhalve punt, die ons de gewaarwording kunnen geven van warmte. Men zou zeggen, dat het dus zeer wel mogelijk is, zich te branden, zonder dat men er iets van merkt, wanneer het puntje, waaraan men zich brandt maar niet te groot is, en het op een juist warmte-zin-vrij plekje onze huid raakt. En inderdaad is dat theoretisch juist. Alleen maar, hier doet zich een merkwaardig verschijnsel voor. En wel dit: onze koude-punten beginnen te werken, zoodra ze in aanraking komen met een temperatuur van hooger dan 45 graden Celsius. Dan krijgen we een gevoel van koude. Dus dat is nog erger zal men zeggen. Ja, indien niet de practische wijsheid er was. De ondervinding leerde natuurlijk van kinds af den mensch, dat hij zich voor deze koude-indrukken ook heeft te wachten. Reden, waarom hij ook in dat geval schrikt, en oppast. En in de meeste gevallen zal zelfs subjectief een indruk van warmte, wil men, van hitte worden ontvangen, tengevolge van die typische koude-gewaarwording. Zoodat het gevaar van zich onwetend te branden toch weer niet zoo heel groot is.

Merkwaardig vele zijn de punten met welke we een druk kunnen waarnemen op den duim-bal van de hand.

Daar komen niet minder dan ongeveer 120 tot 130 van die punten op een vierkanten centimeter voor.

Wanneer de huid verwoest wordt door een of andere ongelukkige omstandigheid verdwijnen niet alle „zinnen“ even gemakkelijk.

In het ergste geval is natuurlijk alle „huidzin“ uit de huid weg.

Maar eerst is, bij een ongeluk, dat de huid treft, de pijn-gewaarwording verdwenen. We weten dat alle wel. Wanneer iemand een ongeluk gehad heeft, kan het voorkomen, dat op een bepaalde plaats van de huid hij „geen gevoel“ meer heeft, d.w.z., dat hij, bij een geringe speldprik, die niet voelt. Hij verloor zijn zin voor de smart. Maar dikwijls is er dan nog wel de mogelijkheid om koude, warmte of druk gewaar te worden.

Bij een ernstiger beleediging van de huid verdwijnen de mogelijkheden, om koude gewaar te worden, en tenslotte zijn de warmte- en de drukzin aan de beurt.

Buitengewoon interessant is het, na te gaan, welke de gewaarwordingen van de smaak zijn, voor een ieder, die van iets lekkers houdt.

Maar te kennen, de wijze, waarop God ons lichaam heeft gebouwd, om den smaak te kunnen hebben, om te kunnen proeven, — het is van meer interesse.

Natuurlijk liggen reuk en smaak zeer dicht bij elkaar, en ze zijn zeker aan elkaar verwant.

Maar toch geeft deze gedachte somwijlen aanleiding tot een misverstand.

Men meent immers gewoonlijk, dat de smaak enkel een kwestie is van de tong.

Nu is dat onjuist. Kinderen beneden het twaalfde jaar kunnen ook proeven met de wangen, en ook volwassenen kunnen bepaalde smaken proeven met het weke verhemelte en met de wanden (slijmvliezen) van de keel.

Dat kinderen ook kunnen proeven met de wangen, is volwassenen moeilijk te bewijzen.

Maar gemakkelijker gaat het, hun aan te tonen, dat zij zelve kunnen proeven met het verhemelte en met het achterste deel van hun mond, daar waar de mond in de keel overgaat.

Het is namelijk een eigenaardige smaak, die we daar vaststellen.

De smaak van de gassen, voorzoover deze een smaak hebben, constateeren we daar. Misschien is ieder van mijn lezers wel eens in een vertrek geweest, waar hij den kolendamp „proefde“. En dan was het hem ongetwijfeld heel duidelijk, dat hij die benauwende smaak kreeg achter in zijn mond, ten deele zelfs in zijn keel.

Smaakgebaarwordingen in dit deel van den mond zijn dus steeds van vrij onaangename aard, wanneer we er in de praktijk mee in aanraking komen. Want al zijn er misschien enkele „reukwaters“, die een gas verbreiden, dat een smaak heeft, óók het „proeven“ van die gassen, zal voor de meeste van onze lezers wel niet bepaald tot de „genoeglijke gewaarwordingen“ behooren.

Sterke „parfums“ en dergelijke, „smaken“ ons in den regel niet.

Maar dan is „smaken“ wat anders geworden.

Intusschen over de „smaakgebaarwordingen“ een volgend maal breder.

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Dr J. C. de Moor. †

Ofschoon elders in dit nummer van Redactiewege over den persoon en den arbeid van wijlen Dr J. C. de Moor geschreven wordt, moge het mij toch geoorloofd zijn, bepaaldelijk ook in de rubriek „Literatuur en Kunst“ een woord van dankbaar gedenken hem te wijden.

Voorreest toch was het deze rubriek, waarin hij als medewerker aan „De Reformatie“, zijn bijdragen plaatste, met name in de laatste jaren. En die bijdragen waren van een speciaal karakter: muzikale kronieken, beschouwingen over muziek en muzikale praestatie naar aanleiding van door hem bijgewoonde concerten en uitvoeringen. Deze, om hun originaliteit en zeer juiste appreciatie bij herhaling door de pers geprezen artikelen, vormden een onder ons betrekkelijk weinig beoefend soort van perswerk, omdat muziek-critiek uiteraard bepaalde kennis en ontwikkeling vordert en ze bovendien slechts in beperkten kring belangstelling geniet. Dr de Moor wist echter steeds de algemeene belangstelling te verkrijgen, door den instructieven vorm van zijn schrijven en de voor ieder interessante wijze van mededeelen, waarbij de critiek nooit hoofdzaak, maar toch steeds belangrijk element was. Wat hij op dit gebied schreef „als de eenige onder onze predikanten“ zooals een der bladen zei, verscheen steeds in „De Reformatie“ en de Redactie weet, hoezeer door vele lezers deze specifieke bijdragen werden gewaardeerd.

Maar in de tweede plaats dient de naam van Dr de Moor hier met eere en dankbaarheid te worden vermeld, om wat hij in onzen christelijken kring gedaan heeft voor literatuur en kunst in 't algemeen. Hij is het in 't bijzonder geweest, die ons geleerd heeft hoe en wat we op het terrein

der kunst en vooral dat van de moderne kunst, waardeeren kunnen en moeten. De zoo moeilijke vraag der principiële begrenzing van de waardeeringsmogelijkheid, moeilijk, omdat er zoovele factoren bij in 't geding komen, heeft hij mede bestudeerd, en met fijne intuïtie, scherp onderscheidingsvermogen en artistieke scholing in woord en voorbeeld beantwoord. Herhaaldelijk schreef hij artikelen over deze zaak (we herinneren aan „Opvoeding en kunst“ als een van de bekendste) en in allerlei verband gaf hij de, zoo men wil, praktische toepassing in literaire essays en boekbesprekingen.

Nu is allerwege in de pers gewezen op de zeer belangrijke plaats, die Dr de Moor in ons Gereformeerde leven heeft ingenomen, als predikant, theoloog, leider van kerkelijke vergaderingen, schrijver van vele publicaties en meditaties en dat alles volkomen terecht. Maar er is ook alle reden om daarnaast te wijzen op den bijzonderen invloed, dien Dr de Moor geëffend heeft door zijn voorlichtenden arbeid op het gebied van literatuur en kunst.

Toen, een klein aantal jaren geleden, vooral onder de jongeren in onzen kring de belangstelling begon te groeien voor kunst en kunstschoon, was Dr de Moor een van de eersten, die aan deze wasende beweging leiding gaf. Hij hield lezingen over literaire onderwerpen, schreef tal van studien over letterkundige persoonlijkheden en verschijnselen, ontwierp projecten van letterkunde-behandeling in verenigingsverband enz. en bij dat alles stelde hij scherp, maar daardoor ook voor ieder waarneembaar, de lijnen van het beginsel tegenover het veelszins verlokke beeld der nieuwere cultuur. We behoeven slechts te releveeren zijn lezing over „De Ondergang der eerste Waereld“, zijn studien over van Eeden, Gorter, Roland-Holst, zijn concepten voor literatuur-behandeling op de Jongelingsverenigingen, om de herinnering aan al dezen arbeid, die in vele opzichten pioniersarbeid was, te verlevendigen. De betekenis van dit werk blijkt misschien nog 't best hieruit, dat het alles, precies zooals het indertijd werd geschreven en samengesteld, nog volkomen bruikbaar is voor onze dagen, zelfs als studie-materiaal wordt geciteerd en herdrukt. 't Is massief, breed en tegelijk diep, literair-aesthetisch en tegelijk principieel beschouwend en critiseerend.

In den allerlaatsten tijd wijdde Dr de Moor zich in 't bijzonder aan de critische bespreking van nieuw-verschenen boeken. En ook in dien arbeid was hij onbetwist de leider, omdat hij, scherp van blik als hij was, onmiddellijk zag de plaats, die men ten opzichte van eenig boek of geschrift innemen moest. 't Is dan ook niet zonder reden geweest, dat, toen de kring van christelijke essays gevormd werd, men de leiding zocht van Dr de Moor. Hij was de aangewezen voorzitter: zijn erkend gezag moest de jonge vereniging dragen, zijn verstandig beleid den opgezette arbeid leiden. Als aan zoo veel, dat naar menschengedachten nog op hem wachtte, is hij echter aan dit nieuwe werk, dat zijn geheele belangstelling had, ontvallen, voor nog alle plannen behoorlijk waren geprojecteerd....

Maar niet slechts op het gebied der literatuur, doch over 't geheele terrein der kunst was dezo uitnemende werker en kenner een gids. Naast muziek en letterkunde had vooral de plastische kunst zijn aandacht en ook daarover schreef en sprak hij ter voorlichting van het christelijk volk. (Men denke b.v. aan zijn toelichtingen bij vele schilderstukken van Rembrandt.) En de groote waarde van dat alles, ook van dezen laatstgenoemden arbeid, was het positieve, het bejinde. Zooals er karakter zat in heel z'n persoonlijkheid en doen, zoo had ook al z'n werk karakter. Juist wat we noodig hadden tegenover de veelszins vage, dikwijls moeilijk precies te doorgronden moderne kunst, dat bezat hij: lijn, richting, vaste koers.

Daarom dan is de betekenis, die Dr de Moor gehad heeft voor de ontwikkeling van de belangstelling voor en de kennis omtrent kunst, in haar veelzijdige openbaring, zoo groot geweest. Hij kende alle bezwaren, die zich bij dezen arbeid voordoen, omdat hij alle onderdeelen van den arbeid zelf kende.

Daarom ook hebben wij zoo ontzaggelijk veel in dezen kloeken voorganger verloren. We dachten, dat er nog zooveel groote arbeid die wacht, onder zijn leiding moest geschieden — en ziet, zijn taak was volbracht voor we het zelfs vermoeden konden!....

Maar daarom óók hebben wij zooveel reden om in dankbaarheid hem te gedenken en God te danken voor het vele, dat in hem ons geschonken is geweest. Wie op dit terrein met hem in aanraking kwam, weet, hoeveel steun men altijd vond bij dezen krachtigen, stoeren en immer hulpvaardigen vriend, hoe hij in moeilijke gevallen steeds een raadsman was, op wiens advies men veilig kon afgaan en hoe zijn oordeel, persoonlijk gestempeld steeds door de fermeteit van zijn karakter, een muur was, waartegen men stand houden kon.

Veel, heel veel is hij geweest voor allen, die op

het gebied van literatuur en kunst trachten eenigen arbeid te doen; veel, heel veel is hij geweest voor allen, die ten aanzien van literatuur en kunst leiding en voorlichting zochten — en daarom mocht in deze rubriek van ons blad niet ontbreken een woord van dankbare nagedachtenis en erkentelijkheid, dat een woord was van weemoedige hulde, maar toch ook van blijden dank voor het vele, dat God in hem en zijn arbeid ons geschonken heeft.

En die arbeid blijft, waar de dienstknecht ging in de vreugde zijns Heeren.

C. T.

PERS-SCHOUW.

De klapper van het „Handelsblad“

Het „Handelsblad“ schijnt heusch nog te gelooven, dat het onderstaand product plaatsen kan, zonder zich belachelijk te maken bij het ontwikkelde deel der natie. Een Man van het blad is in Assen geweest. Vermoedelijk heeft hij van den officiëlen synodalen akker geen aren kunnen lezen, en in zulke gevallen gaat men, om toch de pen leeg te krügen, licht tot het gilde der zandjes-pikkers over. Want „zandjes-pikker“ is de juiste vertaling voor het griekse woord, dat in Handelingen door „klapper“ is weergegeven. Maar, wat toch deze klapper weet te zeggen:

Wij waren in de gelegenheid sommige afgevaardigden eens te polsen over hun zionswijze. Eenigen waren in hun oordeel nog gereserveerd, anderen daarentegen waren met hun oordeel klaar, zooals bleek door het bezigen van uitdrukkingen, aan den Bijbel ontleend, als: „Dr Geelkerken is een gansch bittere gal“, of „wat zal deze klapper nog langer in onze kerken den boel op stellen zetten, hij is een ketter, ontkent alles wat in den Bijbel staat, enz.“ Zij, o.a. deze uitdrukking, doen wel gevoelen, in wel teeken deze zaak nu gekomen is. Dat het in deze kwestie gaat over het gewichtige probleem zooals de vrijheid der exegese in de Ger. Kerken, ontgaat dezen menschen geheel.

Het „Handelsblad“ moet het zelf maar weten. Maar dat we dit eenvoudig weg weigeren te gelooven, al zou het ook nog eens met nadruk verzekerd worden, willen we met plezier verzekeren aan zijn nu al maanden lang zandjes pikende redactie. Het is me het taaltje Kanaans wel, dat hier gelümd is. Dit synodale type is precies even legendarisch als de onsterfelijke Hollander-met-potbroek-en-op-klompen, waaraan ze in Amerika gelooven.

P. S. Bovenstaande was geschreven voor het nummer van verleden week, doch bleef toen liggen. Sedert is gebleken, hoe volstrekt waardeloos de fantasieën van het Handelsblad waren. De zaak zelf is geen woord meer waard. Ondergeteekende, die een vergadering der synode bijwoonde, heeft trouwens geen enkel Zeeuwsch costume ontdekt; toch bleken alle Zeeuwen present. Liegen kost niet veel.

Dr J. C. de Moor. †

Van wat ons na thuiskomst onder de oogen kwam, willen wij, voorzoover Dr J. C. de Moor, die een van de meest gewaardeerde medewerkers van ons blad was, herdacht wordt, eenige uitreksels geven.

In De Rotterdammer, Zondagsblad, schreef Willem Evers:

Ook als musicus bezat hij talent, weer niet als schepper van nieuwe muziek, maar wel als criticus en ook verbeteraar van het oude. Is het niet merkwaardig, dat zijn gelaat opvallende Beethoven-trekken vertoonde. Zijn gedegen muzikale bijdragen in „De Reformatie“ zullen velen onder ons zich nog herinneren. Groot muzikale liefhebber als hij was, waren freintochten naar andere plaatsen, om oratoria of symphonieën te gaan hooren, hem niet te veel. En hetzelfde fincristische vermogen dat wij uit zijn letterkundige essays kennen, openbaarde zich ook in zijn muziek-recensies. De oogenschijnlijk zoo nuchter-verstandelijke man liet zich dan vervoeren tot een stijl, waarin de hevigheid van zijn misschien wel zeer diep in zichzelf beleefde ontroering nog nagolfde. Hij was een gevoelig-levend mensch, die uit kracht van zijn leven zelf meewerkte aan reformatie op veel gebied. Door hem zijn de oude psalm-melodien rhythmisch gezet, en wie zal zeggen, hoe ver hij met dit ideaal van rhythmisch zingen zijn tijd vóór was. Behalve van uitvoeringen ook recensent van muzikale uitgaven, bracht hij ook hier de beoordeeling op hoog peil, en gaf hij zoo leiding aan het werk onzer jonge componisten.

En zelfs de schilderkunst, onder ons nog zoo weinig belangstelling genietend, had zijn liefde. Hij bracht Rembrandt nader tot ons volk, en wel was hij op dit terrein minder goed thuis dan in de letteren en de muziek, en kon men soms met eenig recht smalen van dilettantisme spreken, en dat hij overal verstand van dacht te hebben, tóch zag hij in, dat ook hier een levensrijkdom ligt verborgen, dien velen onbewust voorbijliepen. Groote waardeering verdient dan ook zijn streven, om waar anderen in gebreke bleven, zelf de handen aan den arbeid te slaan en zoo de aandacht van het Calvinistische volk te trekken naar een nog veelszins onontgonnen veld van cultuur.

Later lezen we nog:

Want iemand als hij, die zoo op alle gebied naar harmonie speurde en de schoonheid in zijn critieken diende, was dichter in zijn hart, al zijn zijn gedichten wellicht nooit buiten de wereld van zijn zieleleven tot het woord gekomen. In „De Reformatie“ evenals in „Stemmen des Tijds“ schreef hij meermalen over componisten als Mahler en Beethoven; toen Berlage met zijn plan voor den Beethoven-tempel kwam, was het Dr de Moor, die er ons over inlichtte. Het doet ons nu eigenaardig-weemoedig aan, te lezen, wat hij anderhalf jaar geleden in „De Reformatie“ schreef over Mahler: „Das Lied von der Erde“ werd door Mahler geschreven, toen hij meer dan ooit gevoelde, hoe lief hij de schoone aarde had en hoeveel moeite het hem zou kosten, haar prijs te geven. Hij wist, dat dit niet lang meer zou duren. Hoewel hij nog slechts

† In den bundel „Christendom en Opvoeding“, door Prof. Anema o.s., p. 173 vlg.

‡ b.v. in de Serie „Christelijk Letterkundige Studien“ (Uitg. Mij „Holland“, Amsterdam.)

48 jaar wa-
wat onvoor-
weten, dat
scheppen
das Univer-
längliche to-
levenswerk
nog slechts
in zijn leve-
dienen en b-
geest. In d-
voor hij s-
zooewel als
die van zijn
Maatschapp-
baar gebrui-
voor den
over „De
bewerking
ment bese-
Schriftcritie-
groote uit-
verscheen,
Heraul“ v-
zijn scherp
wijs voeds-
van zich in
uit om doe-
hooging van
genooten 2
ter voorber-
Weihnachts
hij zeide o-
herhaald. I-
ziek mit er-
illustrerde
onze mens-
is het bij d-
van zijn v-
te maken v-
zakelijkheid

Indedaad,
voor de ontv-
en waardeere
die iemands v-
keeren, waar-
sing en refor-
knippen we l-

Hoe leidd-
heid en ver-
teekende h-
schen hand-
Jesaja over
en waarvan
schap der
grafkelder
en genade-
levensmoed

Heel het
preek; hij
lede voor
was geen d-
lijken zin,
jeugd nood
Over vel-
hem 7 mar-
op welk e-
rust.

Uit de „As-
hand van de

Indien we
dat hij, die
een paar
worden ver-
precies eer-
ge weet, da-
nog niet v-

Woensda-
ring kwam
moderamen
er niets aan
en heel ap-
dat hij ter-
was gewor-
stond. En i-
kwam bij d-
dat Dr de-

Dit werka-
Vergissen
vijftig jaren
Hij heeft
blijkbaar ge-
thans in de
tot de vren-

We hebt
van nabij g-
hebben we-
van de leug-
gaan, word-
van heftige
aanschouwi-
is. Op hee-
vergadering
Synode geh-
krachten, vi-
gen heeft d-
Ook op de
zindheid, o-
volkomen i-

Een stem i-
De heer M. C.

In Den J-
veld. Met w-
hoofd en h-
knecht. Wi-
volle kerke-
niet aan t-
waar hij m-
als onze ca-
moeilijk vie-